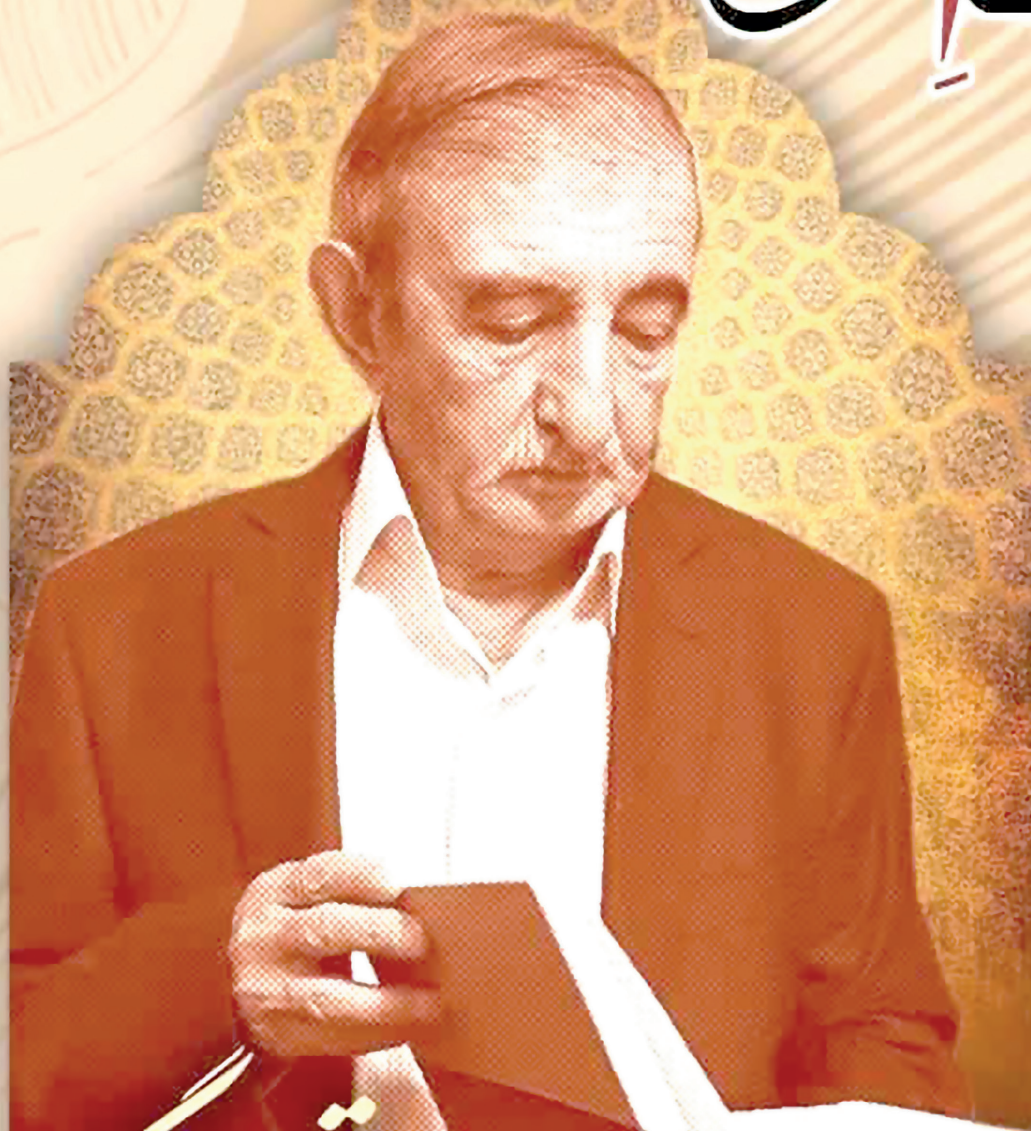

حکیمای بزرگداشت

زندگی یاد علمی و فرهنگی تاریخ و تمدن نویسنده و مترجم

سه شنبه ۶ خرداد ماه ۱۴۰۴، ساعت ۱۷
همدان / بلاواربعثت
مجتمع فرهنگی سینمایی شهید آوینی

چراغی که خاموش نمی شود

و حتی ستاینندگان این مقالات جسارت نداشتند که درباره اهمیت این مقالات مطلبی منتشر کنند و تنها در مکاتبات شخصی با ذکاوتی قدرت استدلال و پهنه دانش او را ستودند و از روشنگری این نوشته ها سخن گفتند! مرد گوشه نشین بی ادعا که همواره کوشید در پرده بماند و هرگز تمایلی به روایت زندگی و کارنامه فرهنگی اش نداشته است، استاد دکتر ذکاوتی قراگزلو از آن دسته بزرگان بود که نامش با ترازوی دقت، نگاه محققانه و اخلاق علمی گره خورده است. او نه فقط پژوهشگری برجسته در عرصه فرهنگ، زبان و تاریخ ایران، که الگویی تمام عیار برای نسل هایی است که دانش را با تعهد می خواهند، و فرهنگ را با فهم ژرف. این ویژه نامه، ادای احترامی ست به سال ها مجاهدت بی ادعای استاد ذکاوتی؛ چراغی که روشن مانده است تا راه دیگران را روشن کند، و خاموش نمی شود، چراکه از جنس آگاهی ست، از جنس ماندگاری.

در دنیای پرشتاب امروز که گاه دانش و فرهنگ در هیاهوی روزمرگی ها به حاشیه رانده می شود، هنوز هستند چهره هایی که حتی اگر در قید حیات نباشند، مشعل اندیشه را روشن نگاه می دارند؛ چهره هایی که نه فقط در کتابخانه ها و کلاس ها، بلکه در ذهن و زبان یک نسل جریان دارند. «علیرضا ذکاوتی قراگزلو» نزد اهل قلم با ترجمه های درخشان و تحقیقات عالمانه و نقدهای موشکافانه اش شناخته می شود و بویژه با ترجمه ماندگار اثر مشهور آدام متز: «تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری»؛ هر چند به گمان من ترجمه اش از «تاریخ ادبی عرب» شوقی ضیف و «تشیع و تصوف» کامل مصطفی الشیبی و «اسباب النزول» واحدی نیشابوری و «تلبیس ابلیس» ابن جوزی هم شاهکار است. در دهه های شصت و هفتاد مقالاتش در «معارف» و «نشر دانش» خوانندگان و شیفتگان بسیار داشت؛ اما با این همه مقالات انتقادی او درباره آثار ملاصدرا و غزل های حافظ با تواضع سکوت مواجه شد

مرحوم استاد ذکاوتی با نگاه عمیق، متواضعانه و بی ریا از همه مستثنی بود

آثار گران سنگ ایشان، مانند قطعات موزاییکی است که هر کدام، بازتابی است از عشق به فرهنگ و تمدن کهن ایران و اسلام؛ عشق و تعهدی که سالیان متمادی چون چراغی فروزان در مسیر دانش و پژوهش فروزان مانده است. این خدمت علمی، بی هیچ چشم داشت و تنها در راه اعتلای فرهنگ و اندیشه صورت پذیرفته است، امری که بیش از هر چیز به عظمت و بزرگی روح این مرد اندیشه می افزاید.

چنین علمی و شخصیت رفیع، سزاوار آن است که همگان قدر شناس و پاسدار میراث معنوی او باشند و یاد و نام ایشان را نه فقط در کتب و مجلات علمی، بلکه در دل های عاشقان علم و فرهنگ به یادگار نگاه دارند. امید است که راه ایشان چراغ راه جوانان مشتاق و محققان آینده باشد و از ثمرات تلاش ایشان در عرصه فرهنگ و تمدن بهره مند شویم.

بی گمان، زندگی علمی و فرهنگی استاد ذکاوتی قراگزلو، الگویی است مثال زدنی که نشان می دهد چگونه می توان در عین فروتنی و آرامش، به بلندای دانش و حکمت دست یافت و آثاری ماندگار پدید آورد که گذر زمان را تاب آورد.

جوان و قدیمی گشوده است. ایشان در عرصه ترجمه نیز گام هایی بلند و استوار برداشته اند؛ ترجمه های ایشان از آثاری چون «تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری» اثر آدام متز، «تاریخ ادبی عرب» تألیف شوقی ضیف، «تشیع و تصوف» نوشته مصطفی الشیبی و «اسباب النزول» ابوالفتح واحدی نیشابوری، نه تنها ترجمه های دقیق و موشکافانه هستند، بلکه به مدد ذکاوت علمی و دقت نظر بی بدیل ایشان، توانسته اند پلی میان زبان ها و فرهنگ ها بنا کنند و دریچه فهم متون کلاسیک را به روی مخاطب فارسی زبان بگشایند.

اما آنچه استاد ذکاوتی را از دیگر پژوهشگران ممتاز متمایز می سازد، نه فقط کیفیت و کمیت آثار ایشان، بلکه نگاه عمیق، متواضعانه و بی ریا ایشان است که گویی در پس هر واژه و جمله، معرفتی ژرف و سکوتی پرمغز نهفته است. این استاد والا مقام، همواره از هیاهوی ظاهری علم و مناصب دنیوی فاصله گرفته و در خلوت دل انگیز تحقیق و تفحص، در پی حقیقت ننشسته است؛ حضوری که به مثابه فقهی حکیم و عارفی کهن سال، از جهات گوناگون سرمشقی برای همه اهل علم و ادب می باشد.

«مریم مقدم

در پهنه بی کران دانش و فرهنگ ایران زمین، هر گاه سخن از اندیشمندان و پژوهشگرانی به میان آید که نه تنها حامل میراث سترگ گذشته اند بلکه با تأمل و تدبیر خود به غنای آن افزوده اند، نام استاد فرهیخته دکتر علیرضا ذکاوتی قراگزلو به درستی در اوج این قافله علمی می درخشد. وی از آن معدود چهره هایی است که عمر خویش را وقف کاوش در ژرفای ادب و تمدن اسلامی و مطالعات بینارشته ای کرده و از دریچه ذهن نقاد و اندیشه ورز خود، آثار سترگ و گران سنگی را به جامعه علمی و فرهنگی عرضه داشته است.

پژوهش های بی وقفه و تأمل برانگیز ایشان در حوزه متون کلاسیک عربی و فارسی، به ویژه در بررسی عمیق آثار جاحظ، ابوحیان توحیدی و دیگر بزرگان اندیشه اسلامی، نه تنها نشانگر تسلط بی نظیرشان بر زبان و فلسفه ادبیات است، بلکه گواهی است بر نگاه تحلیلی و بدیع که توانسته ابعاد مغفول و ناشناخته این متون را آشکار سازد. این آثار پژوهشی، هر یک قطعاتی از پازل گران بهای تمدن اسلامی را روشن ساخته و دریچه ای نو به روی پژوهشگران

نگاهی بر زندگی استاد

قرن سیزدهم هجری، بود. ذکاوتی از کودکی با کتاب انس گرفت و از مجالس اهل علم در همدان و قم بهره برد و نزد پدر و سایر خویشان ندان کسب فیض کرد.

از علما، ادیبان، عرفا، مدرسان و شاعران همدانی بود. مادرش از خاندان حاج محمدجعفر کبوترآهنگی (مجنوب)، یکی از عرفای برجسته

علیرضا ذکاوتی قراگزلو در سال ۱۳۲۲ در خانواده ای مذهبی، علمی و عرفانی در همدان به دنیا آمد. پدرش مرحوم شیخ علی اصغر ذکاوتی قراگزلو (متخلص به «زمزم»)

فعالیت های علمی و پژوهشی

استاد ذکاوتی از پژوهشگران و نویسندگان معاصر در حوزه های ادبیات فارسی، عرفان اسلامی و تاریخ اجتماعی ایران پس از اسلام است. در سه دهه گذشته، آثار متعدد تألیفی و تحقیقی از او منتشر شده است.

وی در زمینه های:

آیین رهروی (بازنویسی فرآیند ادبیات ابداعی ادبیات تحقیقی ترجمه از عربی به فارسی آثار ارزشمندی پدید آورده است. مهم ترین آثار کتب تألیفی (حدود ۳۰ عنوان): عرفانیات عمر خیام تشیع و تصوف العصر الجاهلی تاریخ ادبی عرب

ترجمه ها:

حضور در کنگره ها و همایش ها بیش از ۲۰ کنگره و همایش ملی: کنگره حافظ (۱۳۶۷) میرسیدعلی همدانی - تاجیکستان (۱۳۷۴ و ۱۳۶۹) صدرالتألهین، علامه مجلسی و خیام (۱۳۷۸) حکمت و فلسفه (۱۳۷۹) باطاهر (۱۳۸۱) بوعلی سینا (۱۳۸۳، ۱۳۸۵، ۱۳۸۸) خواجه رشیدالدین (۱۳۸۸) داور کتاب سال وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی به مدت ۱۰ سال

فعالیت های دانشگاهی

از سال ۱۳۶۶ تاکنون استاد دانشگاه آزاد اسلامی واحد همدان همکاری پژوهشی با دانشگاه بوعلی سینا استاد مدعو در دانشگاه علامه طباطبائی در رشته های ادبیات فارسی و عربی مطالعات و حوزه های پژوهشی ادبیات فارسی و عربی عرفان اسلامی عقاید و مذاهب تاریخ اجتماعی ایران بعد از اسلام نقد و تحلیل درباره «اسکندرنامه» استاد ذکاوتی نسخه ای از اسکندرنامه متعلق به دوره صفوی را تنظیم و صحافی کرده است.

وی در این اثر:

لغات، تعبیرات جالب، اطلاعات تاریخی، غذاها، اسلحه ها و مدنیت آن دوره را استخراج کرده است. نشان می دهد چگونه این کتاب اوضاع اجتماعی و فرهنگی دوره صفویه را بازتاب می دهد. با وجود اینکه شخصیت اسکندر متعلق به دوران پیش از میلاد است، کتاب تصویرگر واقعیات عصر صفوی است. زبان کتاب حد فاصل نشر صفوی و زبان محاوره ای است و پیش درآمدی بر نثر مشروطه به شمار می رود. آثاری مانند شمس و طغرا (محمدباقر خسروی) و ترجمه های ژیل بلسا یا حاجی بابای اصفهانی از این سبک نثر تأثیر پذیرفته اند.

مدیرکل ارشاد اسلامی استان عنوان کرد

پاسداشت فرزاتگان برای نسل امروز

■ امروز بیش از هر زمان نیازمند الگوهای فکری و اخلاقی هستیم

آیین بزرگداشت زنده‌یاد استاد علیرضا ذکاوتی قراگزلو، نویسنده، منتقد و مترجم برجسته آثار عرفانی، ادبی و فلسفی، عصر روز سه‌شنبه ششم خردادماه با حضور فرهیختگان، اهالی اندیشه و علاقه‌مندان به فرهنگ و هنر در مجتمع فرهنگی شهید آوینی همدان برگزار می‌شود. این آیین به همت اداره کل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان همدان و با همکاری دستگاه‌های فرهنگی ملی و استانی تدارک دیده شده است.

این آیین از ساعت ۱۷ تا ۱۹ روز سه‌شنبه ششم خرداد ماه، با هدف نکوداشت مقام علمی و فرهنگی استاد علیرضا ذکاوتی قراگزلو برگزار خواهد شد. استاد ذکاوتی، یکی از چهره‌های شناخته‌شده در حوزه نقد ادبی، فلسفه و عرفان اسلامی، در ۲۱ فروردین‌ماه ۱۴۰۴ پس از تحمل سال‌ها بیماری، در زادگاهش همدان درگذشت و در قطعه هنرمندان و مشاهیر همدان به خاک سپرده شد.

محمدرضا جوادی، مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان همدان با اشاره به جایگاه والای این اندیشمند فرهیخته گفت: «استاد ذکاوتی از جمله چهره‌هایی بود که آثار ماندگاری در زمینه عرفان، فلسفه و ادبیات به یادگار گذاشت. او در انتقال مفاهیم عمیق فرهنگی به زبان امروزی، نقشی تأثیرگذار ایفا کرد و آثارش همواره مورد مراجعه اهل قلم و اندیشه است.»

وی با تأکید بر اهمیت تکریم عالمان و نخبگان فرهنگی افزود: «بزرگداشت فرزاتگانی همچون استاد ذکاوتی نه تنها تجلیل از یک عمر تلاش علمی و فرهنگی است، بلکه یادآوری و معرفی این چهره‌های تأثیرگذار به نسل جوان نیز هست. امروز بیش از هر زمان نیازمند الگوهای فکری و اخلاقی هستیم و این قبیل مراسم می‌تواند پیوند میان نسل جدید و ذخایر علمی کشور را تقویت کند. جوادی خاطرنشان کرد: همدان سرزمین نخبگان، اندیشمندان و هنرمندان بسیاری است که معرفی آنان به جامعه به‌ویژه نسل جوان،

یکی از رسالت‌های اساسی نهادهای فرهنگی است. برنامه‌هایی از این دست، نقش مهمی در حفظ حافظه فرهنگی و ترویج اندیشه‌های متعالی دارند.

این مقام فرهنگی همچنین از حضور پژوهشگران، استادان دانشگاه، هنرمندان، شاعران، نویسندگان و خانواده فرهنگی استان برای حضور در این آیین دعوت کرد و افزود: امید داریم اهالی فرهنگ، هنر و فرهیختگان استان با حضور پرشور خود، دین خود را به این پاسبان اندیشه و فرهنگ ادا کرده و الگویی شایسته برای گرامی‌داشت سرمایه‌های معنوی جامعه ارائه دهند.»

مدیرکل ارشاد اسلامی استان همدان همچنین از همه اهالی فرهنگ و هنر برای حضور در این آیین دعوت کرد و گفت: «امیدواریم این برنامه به الگویی ماندگار در پاسداشت سرمایه‌های فرهنگی کشور تبدیل شود و زمینه‌ساز پیوند نسل امروز با اندیشه‌های ماندگار گذشته باشد.»

محمدرضا جوادی، مدیرکل فرهنگ و ارشاد اسلامی استان همدان، در سخنانی در حاشیه آیین بزرگداشت زنده‌یاد استاد علیرضا ذکاوتی قراگزلو، با اشاره به جایگاه تاریخی و تمدنی همدان در ایران، اظهار داشت: «تاریخ فرهنگ و تمدن ایران بزرگ با نام همدان و همدانیان آمیخته است. اگر به گذشته بنگریم، جای‌جای این سرزمین پر از ستارگان درخشان علم، دانش و خردمندی است که روشنائی‌بخش مسیر ملت ایران در گذر از هزاره‌های دشوار تاریخ بوده‌اند.»

وی افزود: «بزرگان این دیار با تلاش بی‌ظنیر، و گاه در برابر بی‌مهری‌ها و بی‌توجهی‌ها، پایه‌های بنایی رفیع از اندیشه و فرهنگ را بنا نهاده‌اند که عظمتش در ادوار گذشته همواره ستودنی بوده و امروز نیز به عنوان میراثی ماندگار، مایه تحسین و الهام بخش تمدن ایرانی - اسلامی است.»

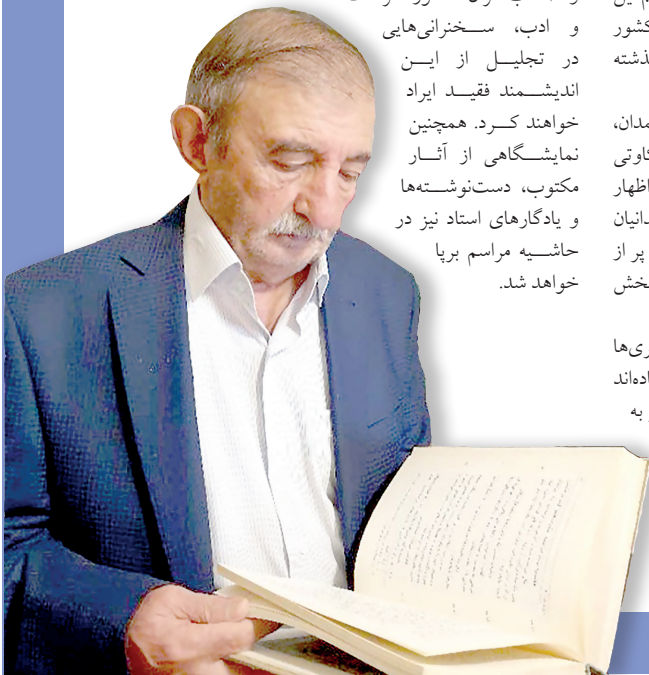
جوادی با تأکید بر نقش تاریخی و فرهنگی استان همدان ادامه داد: «همدان، پایتخت تاریخ و تمدن ایران، از سه هزار سال پیش تاکنون، زادگاه علم و دانش و بستر بالندگی نوجویی

و نوآوری بوده است. این خطه کهن، همواره منشأ اندیشه‌های ژرف و بستر شکل‌گیری شخصیت‌های برجسته علمی و فرهنگی بوده که تأثیر آنان سراسر فلات ایران را درنور دیده است.»

وی خاطرنشان کرد: «ردیف کردن اسامی صدها بلکه هزاران چهره نامدار و گمنام این سرزمین که در عرصه‌های مختلف فرهنگ، علم و هنر نقش‌آفرینی کرده‌اند، خود مثنوی بلندبالایی است. بی‌تردید، اگر همدان و مفاخرش نبودند، تاریخ فرهنگ ایرانی - اسلامی چهره‌ای دیگر داشت.»

گفتنی است در این مراسم، بخش‌هایی از زندگی، آثار و خدمات علمی استاد ذکاوتی قراگزلو مرور خواهد شد و تعدادی از شاگردان و صاحب‌نظران حوزه فرهنگ

و ادب، سخنرانی‌هایی در تجلیل از این اندیشمند فقید ایراد خواهند کرد. همچنین نمایشگاهی از آثار مکتوب، دست‌نوشته‌ها و یادگارهای استاد نیز در حاشیه مراسم برپا خواهد شد.

خردادمفاخر به جای اردیبهشت مفاخر

فرمودند ما یک روح و یک جسم هستیم یادی بکنیم استادی که بیش از دو سال به دیار باقی شتافته اند. استاد دکتر پرویز اذکایی همدان شناس، نسخه پژوه و مورخ که اگر نام یکی از این دو تن آورده می‌شود باید نامی از دیگری هم آورد تا حق مطلب ادا شود.

وجود و حضور استادی چون ذکاوتی قراگزلو و اذکایی و امثال آنها استمرار فرهنگی و تمدنی این خاک کهن از آغاز تاکنون است. حضوری از جنس تاریخ که وجود بزرگان این دیار چون باباطاهر، عین القضات، بدیع الزمان، فخرالدین عراقی و حتی ابن سینا و... را برای نسل امروزی عینی تر کرده‌اند. وجود و حضور اینان نشان از آن دارد که این دیار همچنان استوار به آینده نظر دارد و تفکر و اندیشه در آن جاری و ساری است و همگان را به تکامل و تعالی می‌خواند. بر ماست که به پاسداشت این بزرگان پرداخت. به مجاهدت و تلاش علمی و فرهنگی آنها ارج نهاد و به بیان و تبیین آرا و اندیشه آنها برای آیندگان پرداخت.

روح آن دو سفر کرده قرین آرامش و پاکي باد.

می‌اندیشید در بطن جامعه حضور داشت و اندیشه را با مردم جامعه خود همراه و همسو می‌کرد. همان گونه که بیانش موجز و مختصر و ساده بود همان گونه هم تفکر می‌کرد و به نوشتار در می‌آورد. بدون این که با استفاده از الفاظ متکلف به دنبال تسری علم فقط در یک قشر از جامعه باشد همگان را با خود همراه می‌ساخت.

او برآیندی از تاریخ تفکری همدان و تفکر معاصر خود و چکیده تاریخ رفته بر همدان و مفاخر و بزرگان آن بود. مردمداری، حسن خلق، بیانی به سادگی فهم عامه، متفکری چند وجهه و تربیت شاگردان متعدد از بارزهای این استاد فقید بود که باید گفت از امتیازات بارزی محسوب می‌شود که امروزه کمتر در جامعه علمی و ادبی خود با آن مواجه هستیم. در این مختصر جا دارد از رفیق حمام و گلستان او که اغلب اوقات می

«مجید فروتن»

آسمان پر ستاره همدان با غروب ستاره ای هیچگاه خالی از ستارگان درخشان علم، فرهنگ و ادب نبوده است و همیشه آسمان این بودباش کهن ایران زمین درخشان و پر فروغ و همواره در درازنای تاریخ نور هدایت و راهنمایی بر علم پژوهان و طالبان ادب افکنده است. این موضوع تا جایی پیش رفته است که همدان فخر و مباهاتش به بزرگان و مفاخرش گردیده است و این بزرگان نیز از همدان وام اندیشه و تفکر گرفته‌اند. پس رابطه عالمان و بزرگان با نام همدان از دو منظر قابل تأمل است عالمان و مفاخر بر مرتبه و شأنیت تمدنی و تفکری و زیست بومی کهن این سرزمین افزوده‌اند و در مقابل همدان کهن بستر و فضای اندیشه و طراوت تفکری و زاینده‌گی را برای آنها فراهم ساخته است. جریانی دو سویه پر از خیر و برکت که از زایش این بودباش بوده و تا حال هم ادامه دارد و آرزو می‌کنیم که این وظیفه و رسالت همچنان پابرجا و استوار باشد.

یکی از هزاران ستاره پسر فروغ علم و ادب همدان در عصر کنونی که نامش با همدان و حوزه تفکری ایرانی اسلامی و زبان و ادبیات عرب و بزرگان عرب قرین شده است و کاوشگر تمدن اسلامی در دوران آغازین آن می‌باشد، استاد علیرضا ذکاوتی قراگزلو «حکیم فیاض» است که به آغازین سال ۱۴۰۴ به دیار باقی شتافت و صاحبان اندیشه و علم را از فیض حضور خویش محروم ساخت. هر چند که نامشان و آثارشان تا تاریخ تفکر بشری مانا و هیچگاه به فراموشی سپرده نخواهد شد. محقق و پژوهشگری که آن گونه که می‌اندیشید برای مردم می‌اندیشید و با آنها

شکوه الوند گزیده آثار استاد علیرضا ذکاوتی

اندر احوالات آثار ارزشمند حکیم فیاض

درگذشت استاد علیرضا ذکاوتی قراگزلو، پژوهشگر برجسته زبان و فرهنگ فارسی و عربی، فرصتی است برای یادآوری و بازخوانی میراث علمی ارزشمند او. فرهیخته‌ای همدانی، از نسل عالمان و ادیبان اصیل، که آثار ماندگارش در زمینه تاریخ، فرهنگ، ترجمه، و تصحیح متون، گواهی بر ژرفای دانش و دقت اوست.

استاد ذکاوتی قراگزلو از خانواده‌ای اهل ادب، عرفان و علم برخاست؛ پدرش «زمزم همدانی» و مادرش از خاندان اهل معنا، زمینه‌ای فراهم ساختند تا او از کودکی با کتاب و محفل دانش انس یابد. او با تکیه بر این میراث، به حوزه‌هایی روی آورد که در زمانه ما کمتر کسی به آن‌ها می‌پردازد: پژوهش‌های تاریخی و متنی، تحلیل‌های دقیق ادبی و تصحیح آثار کهن.

از آثار شاخص او می‌توان به تک‌نگاری‌های درخشانش درباره خیام، جاحظ و ابوحیان توحیدی اشاره کرد؛ آثاری که به دلیل نگاه تاریخی دقیق و تحلیل‌های موشکافانه، جایگاهی منحصر به فرد در زبان فارسی دارند. در روزگاری که چهره‌هایی چون جاحظ و ابوحیان کمتر در میان فارسی‌زبانان شناخته شده‌اند، تلاش استاد ذکاوتی برای معرفی آن‌ها کاری ماندگار است. از دیگر آثار ارزشمند او می‌توان به کتاب «اسکندر و عیاران» اشاره کرد که چکیده‌ای از اسکندرنامه منوچهرخان حکیم است؛ همچنین ترجمه کتاب کلاسیک «تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری» اثر آدام متر که به‌خوبی دغدغه فرهنگی و تاریخی استاد را نمایان می‌سازد.

با بیش از شصت عنوان اثر در قالب تألیف، ترجمه و تصحیح، ذکاوتی قراگزلو چهره‌ای پرکار و پرتیتر بود که کتاب‌شناسی آثارش خود حدیث مفصلی از تنوع و عمق مطالعات اوست. او را باید در زمره میراث‌داران بزرگانی چون علامه قزوینی، مینوی و نفیسی دانست؛ در کنار استادانی چون محمدعلی موحد، شفیعی کدکنی، مهدی محقق و فتح‌الله مجتبیایی.

یاد او گرمی و آثارش چراغی فراراه پژوهشگران آینده. به‌راستی که «عاش سعیداً و مات سعیداً».

دیدار سیدعباس صالحی، وزیر فرهنگ و ارشاد اسلامی، با استاد ذکاوتی

بدرود استاد

استاد "علیرضا ذکاوتی قراگزلو" نویسنده و مترجم چیره‌دست همدانی پس از سال‌ها تحمل رنج و بیماری دار فانی را در ۲۰ فروردین ماه ۱۴۰۴ وداع گفت.

استاد ذکاوتی از محققان برجسته در حوزه ادبیات و عرفان ایرانی-اسلامی بود و در این زمینه کتاب‌ها و مقالات فراوانی نوشت. نویسنده و مترجم چیره دست همدانی در سال ۱۳۲۲ در محله ورمز یار همدان و در یک خانواده فاضل و اهل کتاب دیده به جهان گشود. او از کودکی با کتاب و اندیشه انس و مونس می‌شود و با توجه به نگاهی که پدرش به علم، ادب و عرفان داشت و از همان روزگار شروع به آموختن می‌کند. حدود ۴۰ کتاب تألیفی و ترجمه این استاد از جمله تشیع و تصوف، العصر الجاهلی (تاریخ ادبی عرب)، آیین رهروی (بازنویسی فراتراندلسلوک)، بدیع‌الزمان همدانی و مقامات نویسی، ترجمه تلبیس ابلیس بن‌جوزی، تحریر و تلخیص محبوب القلوب قرآنی، جنبش نقطویه، عرفانیات، ابیحات عشره (تصحیح)، سیر تاریخی نقد ملاصدرا، قرآنیات، بازشناسی و نقد تصوف در کارنامه علمی و ادبی او ثبت شده است.

استاد ذکاوتی در ادبیات فارسی و عربی، عرفان اسلامی، عقاید و مذاهب و تاریخ اجتماعی ایران بعد از اسلام مطالعات پیوسته و گسترده داشت و در هر دو رشته ادبیات ابداعی و ادبیات تحقیقی و نیز ترجمه از عربی به فارسی آثار متعددی پدید آورد. استاد ذکاوتی به خاطر چاپ مقالات متعدد در نقد کتاب در مجلات وزین کشور در سال ۱۳۷۷ به عنوان «منتقد نمونه» و در سال ۱۳۸۵ به عنوان منتقد پیشکسوت موفق به دریافت جایزه شد. او که جزو هیأت مؤلفان دائرةالمعارف تشیع بود، با بنیاد دائرةالمعارف اسلامی و مرکز نشر دانشگاهی نیز برای ویرایش کتاب و مقالات همکاری مستمر داشت. همچنین به مدت ۱۰ سال داور کتاب سال وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی بود. روحش شاد و نامش مانا